

УДК 37.022

ЛАЗОРЕНКО Людмила Володимирівна
асистент кафедри іноземних мов математичних
факультетів Інституту філології
Київського національного університета
імені Тараса Шевченка
e-mail: sunny1109@yandex.com

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ АКАДЕМІЧНОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ МАТЕМАТИКІВ (АВТОНОМНИЙ РІВЕНЬ)

***Анотація.** У статті проведено аналіз наукових праць, присвячених розробленню критеріїв оцінювання усного монологічного мовлення майбутніх математиків на автономному рівні. На основі аналізу критеріїв оцінки усного монологічного мовлення загалом, а також окреслених компонентів мовленнєвої компетентності в академічному монологічному мовленні майбутніх математиків висвітлено критерії оцінювання академічного монологічного мовлення майбутніх математиків. Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена необхідністю розробки критеріїв оцінювання усного монологічного мовлення.*

***Ключові слова:** критерії оцінювання, усне монологічне мовлення, майбутні математики, критерій інформативності, «чистота» структури наукового повідомлення.*

Постановка проблеми. Оцінювання усного академічного монологічного повідомлення є складним і багатогранним явищем, яке охоплює різні аспекти текстотворення. Критерії оцінювання академічного монологічного мовлення майбутніх математиків досі не знайшли ґрунтовного наукового висвітлення, тому перед нами постає завдання визначити їх (на основі аналізу критеріїв оцінки усного монологічного мовлення загалом, а також окреслених нами компонентів мовленнєвої компетентності в академічному монологічному мовленні майбутніх математиків (рівень С1).

Аналіз останніх публікацій. Оцінювання усного монологічного мовлення спрямоване на перевірку здатності студентів брати участь в усній мовленнєвій взаємодії з метою вирішення певних комунікативних завдань, включаючи вміння правильно вибрати стиль мовлення, підпорядкувати форму усного мовленнєвого висловлювання завданням спілкування і вжити найбільш ефективні мовні й немовні засоби [11, с. 12].

Метою статті є визначити об'єкти контролю усного академічного монологічного мовлення майбутніх математиків.

Виклад основного матеріалу. Об'єкти контролю усного академічного монологічного мовлення майбутніх математиків визначаємо такі: 1) лексичні, граматичні та фонетичні навички; 2) загальні текстові уміння; 3) уміння складати монолог-розповідь; 4) уміння складати монолог-опис; 5) уміння складати монолог-міркування.

Для оцінювання академічного монологічного мовлення з використанням технології Веб-квест нами виділено дві групи критеріїв: 1) критерії оцінювання проекту; 2) критерії оцінювання усного мовлення.

Критерії оцінювання проекту

Для оцінювання проекту, який є презентацією наукової інформації у форматі монологу-розповіді, монологу-опису, монологу-міркування нами визначено критерій інформативності [7, с. 11; 12].

Згідно з критерієм *інформативності* оцінювалася повнота й доцільність використання інформаційних блоків у підготовці проекту: наскільки студент здатен а) вичерпно представити в науковому повідомленні прочитану на наукових Веб-сайтах інформацію; б) скомпресувати інформацію й висвітлити в монолозі головну інформацію, залишивши поза увагою другорядну; в) долучити та доцільно використати невербальну інформацію (наприклад, формули, графіки, рисунки); г) естетично оформляти презентацію у вигляді PowerPoint, веб-сторінки, НТМ-файлу, на друкованих носіях інформації; д) логічно продовжувати думки попереднього співдоповідача в межах проекту (уміння колективної презентації проекту). Тому в межах критерію інформативності виділяємо 5 субкритеріїв.

За кожну з характеристик цього критерію студенти одержували максимально 4 бали (високий рівень – 4 бали, достатній рівень – 3 бали, середній рівень – 2 бали, початковий рівень – 1 бал) – максимально 20 балів.

Добір критеріїв оцінювання усного академічного монологічного мовлення здійснювався на основі умінь і навичок, якими повинні оволодіти студенти-математики (лексичні, граматичні та фонетичні навички; загальнотекстові уміння; уміння складати монолог-розповідь, уміння складати монолог-опис, уміння складати монолог-міркування), а також на основі критеріїв оцінювання монологічного мовлення, визначені у працях сучасних науковців.

Лексичні, граматичні та фонетичні навички

Критеріями оцінки лексичного, граматичного та фонетичного оформлення усного академічного мовлення визначено: *а) критерій мовної правильності та б) критерій відповідності стилю мовлення* [1; 3; 6; 7; 15].

На основі критерію мовної правильності перевірялися вміння студента оформити своє висловлювання відповідно до лексичних і граматичних норм англійської мови для професинального спілкування для досягнення повного розуміння висловлювання співрозмовником [6]. Згідно з цим критерієм було оцінено: рівень лексичного запасу студента, вживання мовленнєвих зворотів, кліше, властивих англійській мові, використання перифраз, синонімів; граматичну правильність мовлення (у цілому, безвідносно до стилю мовлення), правильність вимови, інтонації, швидкість мовлення [8 с. 18; 11, с. 15].

На основі критерію відповідності стилю мовлення перевірялася сформованість умінь студента оформляти своє висловлювання відповідно до норм наукового стилю субмови майбутніх математиків. Згідно з цим критерієм було оцінено: запас загальнонаукової та термінологічної математичної лексики, а також навички її вживання в усному академічному монологічному мовленні, сталих мовленнєвих виразів та кліше, які використовуються в математичній субмові в науковому стилі носіями мови; навички вживання граматичних конструкцій, властивих науковому стилю математичної субмови (наприклад, на відміну від розмовного).

За кожним критерієм студенти одержували 10 балів (тож за мовностилістичне оформлення усного академічного мовлення студенти одержували 20 балів).

Лексична, граматична та фонетична правильність висловлювання визначалася характером і кількістю лексичних, граматичних та фонетичних помилок на кожні 10 речень, а її коефіцієнт розраховували за формулою: $K=10-0,5x$, де x – лексична, граматична або фонетична помилка.

Загальні текстові уміння виокремлено як об'єкт контролю та оцінювання умінь студентів будувати цілісні тексти усних монологів, які мають змістовно-смыслову

завершеність, змістовну та граматичну зв'язність, максимальне використання мовленнєвих засобів (уникнення невербальних засобів комунікації), уміння дотримуватися теми повідомлення, логічно та зв'язно викладати мікротеми.

Загальні текстові уміння було перевірено за критеріями змістовності, зв'язності (когерентності та когезійності), обсягу висловлювання, виразності, емоційності мовлення, незалежності мовлення від вербальних і невербальних опор-підказок, ясності комунікативного наміру.

Критерій змістовності [7, с. 11; 12] застосовано для перевірки змістовної й інформативної насиченості, повноти змістовно-сислової завершеності тексту в цілому та наявних у ньому мікротем, чіткої структурованості, логічності й послідовності викладу інформації (спланованість і запрограмованість висловлювання/повідомлення); уміння дотримуватися теми повідомлення, логічно та зв'язно викладати мікротеми. Змістовність мовлення залежить від правильного підбору і застосування слів для вираження думок, а також спеціальної професійної, загальнонаукової галузевої та термінологічної лексики.

Критерій зв'язності (когерентності та когезійності) [1; 3; 6; 7; 15] застосовано для перевірки уміння вибудовувати цілісні тексти, вживати мовні засоби для встановлення зв'язку між думками, дотримання структури монологічного висловлювання, не допускати непослідовного викладу думок.

Когерентність, услід за О.Селівановою, розуміємо як змістовний, семантичний різновид зв'язності, показником якого є семантичне узгодження лексичних одиниць, тематично однорідні ряди слів, повтори, синоніми, антоніми, гіпероніми, гіпоніми, семантико-стилістичні фігури; як комплекс когнітивних процедур, які забезпечують когнітивну інтегрованість тексту. Когезію розуміємо як структурно-граматичний різновид зв'язності тексту, показниками якого є формальні засоби зв'язку [13, с. 210].

Врахування **критерію обсягу висловлювання** [7, с. 11; 12] дав можливість оцінити, наскільки вільно й активно може продукувати студент усне академічне повідомлення упродовж 10-и хвилин. При цьому враховуємо а) темп мовлення – звичайний (100-130 слів за хв.), повільний (80-90 слів за хв.) [14]; б) вільність говоріння; в) використання, окрім простих речень, ускладнених, складних, багатокомпонентних; г) застосування/ незастосування компенсаторних стратегій.

Критерій виразності, емоційності мовлення [2] акцентований на перевірку прагматичних й естетичних якостей мовлення, його особливості його структури, що посилюють вплив на адресата, приваблює й утримує інтерес та увагу, задовольняє його естетичне почуття у мовленнєвій сфері [10, с. 64-65.]. В оцінюванні виразності усного академічного мовлення, услід за Н.Н. Лавровою [10], беремо до уваги такі чинники: а) використання вдалих лексичних одиниць, мовленнєвих кліше, притаманних науковому стилю, б) наявність засобів вираження суб'єктивної модальності (для передачі істинності, гіпотетичності інформації, яка повідомляється), у зв'язку з цим в) допускаємо поодинокі використання емоційно-експресивних засобів; г) використання фраз/речень, які створюють ілюзію діалогу з аудиторією (висунемо гіпотезу; перейдемо до доказу, звернуть увагу на тощо), що привертає увагу слухачів до наукового повідомлення; д) вживання фрагментів мовлення у форматі питання-відповідь, особливо в полемічних текстах; е) використання оцінної лексики, синонімів; є) інтонаційне виділення головної інформації, чітке розмежування структурних компонентів тексту повідомлення (речень, композиційних елементів).

Критерій незалежності мовлення від вербальних і невербальних опор-підказок [2] дав можливість оцінити, наскільки студент може вільно продукувати монологічне мовлення без вербальних і невербальних опор, які він використовує в презентації академічного монологічного повідомлення. Розуміючи те, що наукове мовлення є складним насамперед змістовно: студент повинен володіти науковою інформацією, достатніми знаннями для того, щоб продукувати мовлення. Тому окремі чинники нами не вважалися такими, що впливають на залежність мовлення від вербальних та невербальних опор: а) план доповіді; б) короткі (до 5 слів) тези, які відображають основний зміст доповіді; в) математичні формули, графіки, зображення об'єктів опису.

Критерій ясності комунікативного наміру [2] покликаний вимірювати уміння студентів формулювати чітко і зрозуміло свої думки, використовувати достатній і потрібний арсенал мовних знань і мовленнєвих навичок і вмінь, з тим щоб мовлення було адекватно

зрозумілим слухачам. Адресуючи комунікативний намір і думки (конкретний предметний зміст у семантичній структурі речення) співрозмовнику, ініціатор розмови ставить метою чинити на нього певний вплив. Щоб запланований ефект був досягнутий, слухач повинен зрозуміти, яка інформація передається, що від нього вимагається (як саме він повинен прореагувати у відповідь на почуте). Комунікативний намір реалізується за допомогою лексичних, граматичних та інтонаційних мовних засобів.

Якість умінь аз кожним критерієм оцінювалася максимально чотирма балами. Норми оцінювання загальних текстових умінь академічного монологічного мовлення подано в таблиці 3.2. Тож за загальні текстові уміння студенти одержували максимально 24 бали.

Уміння складати монолог-розповідь, монолог-опис та монолог-міркування було оцінено за допомогою критерію дотримання жанрової структури [2; 4; 7, с. 11; 12] наукового повідомлення з урахуванням типу мовлення. Розуміючи важливість оцінки саме тих характеристик монологів, які визначають тип мовлення, а також об'ємність поняття «жанрова структура», в межах цього критерію нами виділено 4 субкритерії.

Субкритерій *наявності усіх структурних компонентів*, необхідних для наукового повідомлення з урахуванням типу мовлення передбачає використання усіх необхідних компонентів повідомлення. Наприклад, для полемічного тексту необхідними компонентами є вступ, зміна застосування порядку використання аргументів і контраргументів (аргумент + демонстрація → контраргумент + демонстрація тощо), наявність узагальнення, натомість відсутність тези та чіткого висновку.

Субкритерій *пропорційності структурних компонентів* передбачає дотримання пропорційності основних частин: наприклад, теза має бути значно коротшою та обсягом, ніж аргументи та приклади, висновки поступатися основній частині тощо. Означений субкритерій дозволяє оцінювати конкретність і коректність вживання структурних компонентів (наприклад, лаконічність тези, розгорнутість аргументів тощо).

Субкритерій *розмежованості структурних компонентів* за допомогою мовних засобів є вкрай важливим, оскільки дозволяє перевірити, наскільки точно й адекватно студент використовує мовні засоби для введення в текст монологу його структурних компонентів (наприклад, постановка тези / антитези, наведення аргументів / контраргументів, висновків тощо).

«Чистота» структури наукового повідомлення передбачає оцінку наявності/відсутності відхилень від жанрово-композиційних вимог тексту певного типу мовлення, дотримання архітектоники монологічної доповіді в рамках визначеного типу (підтипу) мовлення.

Висновки. Отже, аналіз наукових праць, присвячених розробленню критеріїв оцінювання усного монологічного мовлення, дав можливість виділити дві групи критеріїв: I) критерії оцінювання проекту (критерій інформативності: субкритерії вичерпності представлення в науковому повідомленні прочитаної на наукових Веб-сайтах інформації, скомпресованості інформації й висвітлення в монолозі головної інформації, долучення та доцільності використання невербальної інформації, естетичності оформлення презентації, логічності продовження думки попереднього співдоповідача в межах проекту); II) критерії оцінювання усного мовлення (критеріями оцінки лексичних, граматичних та фонетичних навичок визначено: критерій мовної правильності та критерій відповідності стилю мовлення); загальні текстові уміння було перевірено за критеріями змістовності, зв'язності (когерентності та когезійності), обсягу висловлювання, виразності, емоційності мовлення, незалежності мовлення від вербальних і невербальних опор-підказок, ясності комунікативного наміру; перевірка умінь будувати академічні монологічні повідомлення з урахуванням типу мовлення відбувалася за допомогою критерію дотримання жанрової структури наукового повідомлення з урахуванням типу мовлення (субкритерії наявності всіх структурних компонентів у повідомленні, пропорційності структурних компонентів, розмежованості структурних компонентів за допомогою мовних засобів, «чистота» структури наукового повідомлення).

Список використаної літератури

1. Беженар І. В. Методика навчання майбутніх філологів англійського писемного мовлення з використанням мовного портфеля : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Беженар Ірина Володимирівна. – Запоріжжя, 2012. – 342 с.

2. Бударина Т. А. Определение критериев оценки иноязычной устной речи студентов-журналистов / Т.А. Бударина // Вестник ТГУ, 2001. – №-5. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/opredelenie-kriteriev-otsenki-inoazychnoy-ustnoy-rechi-studentov-zhurnalistov> (дата обращения: 18.10.2015).
3. Васильева Е. В. Навчання студентів мовних спеціальностей написання наукового проблемно-тематичного повідомлення англійською мовою : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Васильева Ельза В'ячеславівна. – К., 2005. – 164 с.
4. Драб Н.Л. Навчання майбутніх економістів іншомовного професійно спрямованого монологічного мовлення (монологу-презентації німецькою мовою): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (германські мови)» / Н.Л. Драб. — К., 2005. — 21 с.
5. Дьячкова Я. О. Критерии оценивания уровня сформированности умений профессионально направленного англоязычного говорения у будущих правоведов / Я. О. Дьячкова // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, II(8), Issue: 16, 2014. – С. 62-66.
6. Задорожна І. П. Організація самостійної роботи майбутніх учителів англійської мови з практичної мовної підготовки : монографія / Ірина Павлівна Задорожна. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ, 2011. – 414 с.
7. Каменева Т. М. Методика навчання майбутніх менеджерів ділового писемного спілкування англійською мовою з використанням електронного підручника : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (германські мови)» / Т. М. Каменева. – К., 2010. – 15 с.
8. Кузнецова С. В. Аутентичные задания как средство обучения устному иноязычному общению в языковом вузе : английский язык, начальный этап обучения : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки)» / С.В. Кузнецова. – Томск, 2005. – 25 с.
9. Лаврова Н.Н. Выразительность научной речи / Н.Н. Лаврова // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. Филология. – 2013. – № 4 (1). – С. 373–376.
10. Матвеева Т.В. Выразительность речи // Полный словарь лингвистических терминов. – Ростов Н/Д.: Феникс, 2010. – 562 с.
11. Никонова Е. И. Обеспечение объективности оценки тестирования устных речевых умений учащихся : английский язык, основная школа : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки)» / Е. И. Никонова. – М., 2012. – 22 с.
12. Свиридюк В. П. Методика навчання німецького писемного мовлення студентів-заочників вищих мовних навчальних закладів на основі використання дистанційного курсу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Свиридюк Віра Петрівна. – К., 2007. – 194 с.
13. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : Термінологічна енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава : Довкілля-К., 2006. – 716 с.
14. Цесарский Л.Д. Использование технических средств в преподавании иностранных языков : пособие для учителей / Л. Д. Цесарский. – М. : Просвещение, 1966. – 120 с.
15. Hamp-Lyons L. Study Writing: A course in writing skills for academic purposes (second edition) / Liz Hamp-Lyons, Ben Heasley. – Cambridge : Cambridge University Press, 2010. – 214 p.

References

1. Bezhenar I.V. Methodology of studying future philologists the Englishwriting broadcasting using language brief-case. PhD thesis 13.00.02 Zaporizhzhja, 2012, 342 (in Ukr.)
2. Budaryna T. A. Definition of criteria of an assessment of foreign-language oral speech of students journalists. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/opredelenie-kriteriev-otsenki-inoazychnoy-ustnoy-rechi-studentov-zhurnalistov> (date of access: 18.10.2015). (in Russ.)
3. Vasylyjeva E. V. Studying students of language specialities writing scientific problem-thematic report in English: dys. ... PhD thesis: 13.00.02 K., 2005, 164 (in Ukr.)
4. Drab N.L. Studying future economists foreign professionally directed monologue speech (to monologue-presentation German. PhD thesis: spec. 13.00.02 K., 2005, 21 (in Ukr.)
5. D'jachkova Ja. O. Criteria of estimation of level's formation the abilities of professionally directed English-speaking at future lawyer Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, II(8), Issue: 16, 2014. , 62-66. (in Russ.)
6. Zadorozhna I. P. Organization of independent work of future English teachers from practical language preparation. TNPU, 2011, 414 (in Ukr.)
7. Kamenjeva T.M. Methodology of studies of future managers of businesswriting communication by English with the use of electronic textbook. PhD thesis K., 2010, 15 (in Ukr.)
8. Kuznecova S. V. Authentic tasks as a tutorial to oral foreign-language communication in language higher education institution: English, initial stage of training. PhD thesis Tomsk, 2005, 25 (in Russ.)
9. Lavrova N.N. Expressiveness of the scientific speech. The bulletin of the University of N.Y. Lobachevskiy 2013, № 4 (1). 373–376
10. Matveeva T.V. Expressiveness of the scientific speech. The complete dictionary of linguistic terms Rostov N/D.: Feniks, 2010, 562 (in Russ.)
11. Nykonova E. Y. Ensuring objectivity of an assessment of testing oral speech abilities of pupils : PhD thesis M., 2012, 22 (in Russ.)
12. Svyrydyuk V.P. Methodology of studies of the German writing broadcasting of external of higher language educational establishments is on the basis of the use of the controlled from distance course. PhD thesis K., 2007, 194 (in Ukr.)
13. Selivanova O. Modern linguistics : Terminological encyclopaedia. K., 2006, 716 (in Ukr.)
14. Cesarskyj L.D. Use of technical means in teaching foreign languages: a guide for teachers 1966, 120 s. (in Russ.)
15. Hamp-Lyons L. Study Writing: A course in writing skills for academic purposes (second edition) / Liz Hamp-Lyons, Ben Heasley. – Cambridge : Cambridge University Press, 2010. – 214 p.

LAZORENKO Lyudmyla Volodymyrivna,

Assistant Professor Department of Foreign Languages Mathematics Institute of Philology faculties Taras Shevchenko Kyiv National University

e-mail: sunny1109@yandex.com

**ACADEMIC EVALUATION CRITERIA MONOLOGUE SPEECH FUTURE OF MATHEMATICS
(INDEPENDENT LEVEL)**

Summary. The article analyzes the scientific papers on the development of oral evaluation criteria monologue speech on future mathematicians standalone level. The analysis of criteria for evaluating oral monologue speech recognition and speech components outlined competence in academic monologue speech highlights future mathematicians evaluation criteria of academic speech monologue future mathematicians.

Relevance of the material presented in the article, due to the need to develop criteria for evaluation of oral monologue speech.

Identified two groups of criteria: 1) evaluation criteria of project (criterion informative: subcriteria exhausting presentation in a scientific statement read on academic Web sites information and coverage monologue main information uploads and feasibility of using non-verbal information, aesthetic design presentation logic continuation of the previous opinions of the project); 2) evaluation criteria of speech (evaluation criteria lexical, grammatical and phonetic skills set: the criterion of linguistic correctness and compliance criterion style of speech); generic text ability was tested by the criteria of content, connectivity, scope statement, expression, emotion of speech, independence of broadcasting towers verbal and nonverbal prompts, clarity communicative intention; audit skills to build academic monologue in the light of such broadcast took place with the help of its compliance genre structure research in the light of the type of speech.

Defined objects academic control of oral monologic speech of future mathematicians: 1) lexical, grammatical and phonetic skills; 2) the ability generic text; 3) the ability to compose a monologue-story; 4) the ability to compose a monologue-description; 5) the ability to compose a monologue-reflection.

Keywords: evaluation criteria, oral monologue speech, the future of mathematics criterion informative "purity" structure of the scientific message.

*Одержано редакцією 09.02.2016
Прийнято до публікації 11.02.2016*